

Ocenjujemo

Gledališče

Matija Solce: 3JA!, SLG Celje

Predstava – oziroma gledališko-glasbeni ambientalni omnibus – 3JA! 'žanrsko' oznako izbere zelo primerno; 3JA! je projekt, ki tako idejno in vsebinsko kot tudi z vidika gledaliških elementov in forme posega po izrazito širokem naboru tehnik, pristopov, premislekov in gledaliških ter lutkarskih sredstev.

3JA! se zgodbeno najočitneje naslanja na grško mitologijo ter na *Iliado*, kar je samo po sebi gledališko nekoliko tvegana poteza z vidika števila predhodnih postavitev, a Solce se spretno ogne zagatam, ki bi pri tem lahko nastale.

Grška mitologija ima v 3JA! vlogo evropske idejno-duhovne podstat – kar pravzaprav tudi je in kar signalizira tudi med predstavo večkrat uporabljena *Oda radosti*. Predstavi uspe pri tem nevsiljivo pokazati, na kakšen način je mitološko in religiozno že od vznikov indoevropskih kultur tesno povezano z vojnam – zgodovinsko gledano je prav grški panteon za evropsko področje ključna vez s kolonizacijo, vojaško družbo ter, kasneje, prek rimskega panteona, tudi imperializmom.

Občinstvo tudi nima zares izbire – na neki način igralska ekipa nad publiko izvede prisvojitve, ko ta postane nekakšna ad hoc naborniška vojska »Agamemnonov« in »Parisov«, kjer že dobimo prvega od idejno prepričljivo izpeljanih dvojnih pomenov – na eni strani je gledalstvo množica, ljudstvo, ki se ne more odločiti, da v vojni noče sodelovati (pacifizem ni mogoč), obenem pa je razdeljeno na dva velika mitološka lika, s čimer predstava že ustvarja zelo otipljivo vez med grškim mitom in sodobnostjo; ni pomembno, kako je osebam v publiko ime, pomembno je, da ne glede na to smo, kot del sistema hote ali nehote nadaljujejo tradicijo, ki sega v same začetke evropske kulture.

Pri tem ni naključje nenehno opozarjanje na »jezo bogov«, ki imajo vlogo nosilcev legitimacije vojne. Seveda pri tem ni naključje – kot nas opozori tudi eden od komadov (glasba ima tudi sicer močno vlogo v predstavi), da se je (neka) vojna morda končala, a zlo, ki se

je porodilo od nje, ostaja in gre naprej, naprej, naprej –, da se ta premisa božje pravice na tragičen način prenaša tudi v sodobne vojne.

Tudi zaradi tega ozadja je to, da je publiki vsiljena vojaška vloga, zelo radikalno neprijetna, obenem pa nujna poteza; publika s tem ni več samo distancirana masa, ki opazuje neko dogajanje, ampak postane dejavna akterka. Da bi bilo treba z vojaško paradigmo počistiti, nakazuje izvirna kostumografska poteza (Lara Mastnak), kjer čelado zamenjajo slušalke, prek katerih publika, ki se premika po mestu, spremlja dogajanje in besedilo predstave, perjanico na čeladi pa zamenja metla. To obenem seveda ustvarja tudi komičen, morda celo grotesken vtis; jovevanje samo po sebi je absurdno.

Ključni moment eksperimentalnosti predstave je gotovo njen način umeščanja v prostor in tukaj Solce morda pokaže celo največ idejne in konceptualne izvirnosti: predstava, kot vojaški pohod, poteka povsod v mestu, ni zamejena na neko posamično polje – npr. na oder v gledališču –, ampak prodira v vse pore družbe. Zelo pomenljiv je v tem smislu, recimo, prizor, v katerem se Ahil pripravlja na bitko in ki poteka v nekdanji mesnici; nemudoma imamo povezavo med pobijanjem nečloveških živali in pobijanjem ljudi – četudi bi lahko pri tem razumeli, da so klavnice v 3JA! neka predstopnja vojne (ne pa še vojna sama). Vendarle pa je mogoče reči, da predstava najde to pomenljivo presečišče med pobijanjem ljudi in drugih živali. To se izrazi v še enem prizoru, in sicer ko so nam v jed ponujeni čevapčiči, ki naj bi bili narejeni iz mesa človeških nasprotnikov. Predstava s tem naredi izjemno zanimivo intersekcijo, podobno, kot bi bilo mogoče trditi tudi za njeno širšo idejno raven, kjer imamo sorodne prehode.

Če se sprva tako zdi, da stopamo v stik z grško mitologijo in kulturo, pa se z vpeljevanjem krščanskih običajev – denimo krvna žrtev Ifigenije je publiki ponujena v uživanje kot vino, kar je seveda tudi krščanska referenca na Kristusovo kri – ter slovenskih ljudskih in ponarodelih pesmi izkaže, da 3JA! ne le s posamičnimi temami, temveč tudi s širšim kulturnim okvirom vzpostavlja vezi med preteklostjo in sedanjostjo, njunimi duhovnimi, religijskimi, a tudi političnimi

in družbenimi sistemi (če je v tem kontekstu med enimi in drugimi sploh mogoče razlikovati).

Pomembna pri tem je gotovo tudi sama struktura predstave: nemoogoče je, da si ogledamo vse njene dele, najprej zato, ker je publika razdeljena v dve ločeni skupini, ki v delu predstave prihajata v stik z različnima zgodbama in različnimi vsebinami, a tudi zato, ker je na neki točki v predstavi publiki odmerjene pol ure, da si ogleda sedem prizorišč, kar časovno ni mogoče, zato mora vsaka oseba premisliti, kam natanko želi iti – včasih pa izbira tudi ni mogoča, ker je prizorišče zasedeno.

S tem predstava po eni strani aludira na delitev prebivalstva, kjer se lahko dejansko dogajajo tudi zelo različne socializacije, kulturni vplivi, reference, vrednote ..., obenem pa tudi to, da si marsičesa v življenju ne izberemo in da je izbira navadno omejena.

3JA! pa tega idejnega brbotanja ne ohranja zgolj na idejni ravni – Solce vključuje v predstavo številne gledališke postopke, ki jih zajema tako iz starogrškega gledališča kot iz sodobnega lutkarstva in performansa. Posebej pomembno je, da tudi tukaj večkrat pristopa z inovacijo ali vsaj neko intervencijo; ohrani, denimo, grške maske, a like odveže po liniji spola: ženske igrajo moške like in obratno, kar ustvarja idejno in umetniško zanimiv premislek in pomeni svojevrstno pervertiranje.

Tudi tukaj se sicer lahko vrnemo nazaj k premisleku prostora: del predstave poteka v celjski umetniški četrti, kjer ima svoj atelje več celjskih ustvarjalcev in ustvarjalcev, s čimer predstava jemlje v ozir povezave med različnimi umetnostmi, obenem pa je z vsebinskega vidika zanimivo, kako se v kratkih prizorih, ki se tu odvijajo, dogaja metaforizacija: ponovno je, denimo, dogajanje v umetniškem ateljeju, kjer spremljamo prizor Ahilove jeze, povezano s hrano; kumara in nabodala za kanapeje postanejo pravzaprav lutke, s katerimi se preigravajo vojni prizori, kar pa nas lahko opozarja tudi na to, da ima po eni strani vojna vedno svojo simbolno funkcijo, da pa je po drugi strani pomembno in ključno povezana tudi z vsakodnevnimi praksami, kot je prehranjevanje; hrana je, denimo, v tem prizoru na nekem nivoju uničevalna, nad njo se iz-

vaja nasilje, in četudi tu ne gre za telesa drugih bitij, lahko naredimo vzporednico z uničevanjem hrane, pomanjkanjem hrane, lakoto in uničevanjem kmetijstva v vojnah, tudi ali celo zlasti današnjih.

3JA! je tako predstava, v katero je mogoče vstopati – tako idejno, kot tudi dejstveno – na številne možne načine in zdi se, da je pri tem precej neizčrpna. Gre za izrazito ambiciozno gledališko delo in svoje ambicije v veliko ozirih tudi izpolni.

Kjer ji morda nekoliko zmanjka, je – morda paradoksalno – besedilo, saj se zdi, da se ponekod neutemeljeno ponavlja, pa tudi besedilo marsikaterega prizora je vsebinsko precej enopomensko, premalo pomensko zgoščeno in bi ga bilo mogoče še nekoliko dodelati, kar bi doprineslo tudi k atmosferi postavitve, ki je sicer pretežno lepa in močna, a na trenutke ravno v

spoju s temi manj posrečenimi deli besedila nekoliko razvodeni. A morda je na koncu ključno ravno to, da predstava zaradi tega primanjkljaja v besedilu ne pade: *3JA!* preprosto ni delo, ki bi stalo

ali padlo na enem samem elementu, izrazito poglobljeno dela z vsemi elementi gledališkega, s čimer pa le potrjuje svojo splošno domišljenost in ambicioznost.

ANJA RADALJAC

Ključni moment eksperimentalnosti predstave je gotovo njen način umeščanja v prostor. FOTO UROŠ HOČEVAR